

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, доцента Федуна Ігоря Леонідовича на дисертаційну роботу Румика Ігоря Івановича на тему «ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В УМОВАХ КОМПЛЕМЕНТАРНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством»

Проведений аналіз дисертації здобувача, автореферату та опублікованих праць за темою дослідження дозволяє охарактеризувати основні результати наукової роботи й встановити їх відповідність критеріям, викладеним у «Переліку присудження наукових ступенів».

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Агропродовольчий сектор України в нинішній час відіграє ключову роль не лише в економіці нашої держави, забезпечуючи потребу населення у продуктах харчування, створюючи робочі місця, підтримуючи сільський розвиток та екологічну рівновагу, формуючи значну частку бюджету країни, а й важливу роль в забезпеченні продовольства на світові ринки, перш за все, зерна, олії, низки інших видів продуктів харчування.

Необхідність забезпечення продовольчої безпеки держави, активізація вітчизняних суб'єктів господарювання на світових ринках продовольства, розвиток аграрного підприємництва в сільській місцевості та ін. аспекти вимагають пильної уваги до даної проблеми не лише з боку працівників органів державного управління та місцевого самоврядування, керівників і спеціалістів аграрних і переробних підприємств, фермерських господарств.

До важливих аспектів продовольчої безпеки як складової економічної безпеки в системі національної економіки дотичні зусилля наукової спільноти, перш за все на рівні національного господарства, зокрема, вчених економістів-аграрників провідних академічних наукових установ та університетів України, економічно розвинених держав.

У такому розрізі досліджуване питання є актуальним. Цьому відповідають об'єкт і предмет дослідження, мета і завдання дисертації.

Дисертаційну роботу виконано в межах тем науково-дослідної роботи ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»: «Теоретико-методологічне обґрунтування засад фінансового регулювання конкурентоспроможності пріоритетних секторів економіки України на прикладі паливно-енергетичного та агропромислового комплексів» (номер державної реєстрації 0112U002571), де автором особисто підготовлено розділ «Теоретико-методологічне обґрунтування засад формування системи продовольчої безпеки»; «Ефективність державного регулювання національної економіки в умовах посткризового розвитку: теоретичний та практичний аспекти» (номер державної реєстрації 0114U002571), де здобувачем розкрито особливості формування системи продовольчого забезпечення на різних ієрархічних рівнях національної економіки як багатовимірного і багатоаспектного процесу, яка все більше орієнтується на комплементарний характер діяльності виробників продовольства з відповідним поєднанням створення матеріальних і суспільних благ; «Забезпечення економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації 0114U006338), де автором уточнено і розширено поняття продовольчої безпеки з позицій розвитку відтворювальних процесів у АПК з врахуванням ресурсного потенціалу, оцінено вплив компонентів на безпечність моделі продовольчого забезпечення та оптимізовано її параметри; «Гео економічні пріоритети розвитку експортно-орієнтованого бізнесу України» (номер державної реєстрації 0118U001385), де автором визначено особливості формування продовольчої політики іноземних держав, обґрунтовано напрямки підтримки сільськогосподарських виробників в Україні та визначені засади експортно-орієнтованої стратегії продовольчої безпеки на основі інвестиційно-інтеграційного вектору розвитку національної економіки. Роль здобувача полягає в розробці теоретичних, методологічних і методичних положень, наукових і практичних рекомендацій щодо забезпечення продовольчої безпеки в умовах комплементарності національної економіки.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації

Дисертаційна робота Румика Ігоря Івановича є кваліфікаційною науковою працею, що містить науково обґрунтовані теоретичні та прикладні результати, відзначається логічністю викладу матеріалу, комплексно розкриває досліджувану проблему продовольчої безпеки в умовах комплементарності національної економіки, має належний рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. З огляду на її зміст завдання дослідження реалізовані, поставлена мета досягнута.

Встановлено, що теоретичною базою дисертаційної роботи є методологічні засади економічної теорії, наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників з питань продовольчої безпеки як складової економічної безпеки в системі національної економіки.

З метою реалізації поставлених у дисертації завдань здобувачем використані такі апробовані економічною наукою методи досліджень, як теоретичне узагальнення, системний аналіз і синтез, логіко-історичний, ретроспективний аналіз, системний підхід, термінологічний аналіз, інституціональний підхід, статистичний і фінансовий аналіз, економетричне моделювання, групування і класифікація, абстрагування та формалізація.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України, матеріали державної статистики, органів державного управління, нормативно-довідкова література, наукові публікації, електронні ресурси мережі Інтернет, результати особистих досліджень здобувача.

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, ґрунтуються, зокрема, на критичному аналізі спеціальної літератури (монографій, статей тощо) з досліджуваного питання (515 найменувань), що сприяє забезпеченню достатнього рівня обґрунтованості результатів дослідження. Сформульовані висновки і рекомендації характеризуються повнотою, логічністю й аргументованістю.

Основні положення і результати дисертаційної роботи пройшли широку апробацію на наукових та науково-практичних конференціях.

3. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

У дисертації сформульована та обґрунтована сутність теоретичних і методичних положень, що характеризується новизною. Найбільш суттєвими результатами дослідження, які мають наукову новизну та отримані особисто здобувачем, є такі.

1. Здобувачем запропоновано теоретико-методологічний підхід до оцінювання моделі продовольчої безпеки національної економіки на основі багатокomпонентного сценарного аналізу із застосуванням когнітивного FLC-моделювання, що дозволило виявити проблемний компонент – «стратегія стимулювання агровиробництва» та оптимізувати її параметри з метою прийняття ефективних управлінських рішень та гарантування продовольчої безпеки.

2. Запропонована прогнозна багатофакторна регресійна модель взаємозв'язку компонентів продовольчої безпеки за результатами ANOVA-аналізу виявилася достовірною і статистично значимою, відсутність гетероскедастичності за статистикою Дурбіна-Уотсона засвідчила доцільність використання обраної моделі для досягнення соціально-економічних та інших цілей продовольчої безпеки.

3. Запропоновано «напрями зростання» та інтеграційні мотиви стратегії продовольчої безпеки. Доведено, що економічний розвиток і підвищення конкурентоспроможності територій і виробничих продовольчих комплексів доцільно розглядати через кластер-орієнтовану регіональну політику, створення інтегрованих агропромислових логістичних систем, на основі чого була розроблена Концепція створення і розвитку оптових продовольчих ринків (хабів).

4. У роботі на основі узагальнення існуючих вітчизняних і зарубіжних наукових поглядів представлено авторське бачення поняття «продовольча безпека» як забезпеченої відповідними ресурсами та економічним потенціалом здатності держави гарантувати незалежно від зовнішніх і внутрішніх загроз потреби населення в продовольстві в обсягах, якості та асортименті, які відповідають науково обґрунтованим стандартам і нормам.

5. Здобувачем доведено, що економічна сутність проблеми продовольчої безпеки полягає у невідповідності попиту на продукти харчування та

можливостями їх виробництва через обмеженість його розвитку й відсутність необхідних ресурсів, що дозволило визначити принципи взаємоузгодженого розвитку продовольчих систем, сільського господарства і села, за якого зростає ефективність галузі та економічний добробут сільських спільнот, забезпечується розширене відтворення виробничих ресурсів у певному територіальному просторі відповідно до європейських і світових трендів.

6. Дослідником проведено SWOT-аналіз продовольчої безпеки згідно з глобальним індексом продовольчої безпеки (GFSI), який показав, що найсильнішими сторонами є частка населення за межею бідності та безпечність харчових продуктів, найслабкішими – корупція і стандарти харчування. Даний аналіз, деталізований за трьома ключовими факторами – допустимість, доступність, якість та безпечність харчування, додатково виявив, що у харчуванні українців, насамперед, відсутня збалансованість і надзвичайно високою є частка витрат на харчування. Використання різних методичних підходів до оцінки продовольчої безпеки дозволило отримати більш комплексну оцінку, що сприяло підвищенню ефективності дослідження.

7. Автором сформовані постулати парадигми продовольчої політики на період 2020-2030 рр. і обґрунтовано стратегічні принципи розвитку, на яких вона має реалізовуватися і базуватися. Встановлено, що парадигма продовольчої безпеки у повній мірі реалізується тоді, коли забезпечені умови для взаємоузгодженої дії складових механізму продовольчої трансмісії, який через глибинні системні трансформації і перетворення забезпечує вихід виробництва сільськогосподарської продукції на якісно новий індустріально-технологічний рівень, сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності на всіх продовольчих ринках.

8. Здобувачем розвинуто наукові підходи щодо оцінки впливу виробництва та споживання сільськогосподарської продукції на продовольчу безпеку та проведено кількісне її оцінювання за допомогою двох груп показників: рівня самозабезпечення країни продовольством, у тому числі у розрізі основних продуктів харчування, та рівня і динаміки споживання продуктів харчування. Проведений аналіз засвідчив спроможність України задовольнити внутрішні

потреби в сільськогосподарській продукції завдяки власному виробництву та стати експортером за умов стабілізації і зростання економіки.

9. У роботі удосконалено методичний підхід до оцінки продовольчої безпеки шляхом розрахунку п'ятикомпонентного інтегрального показника, практичне застосування якого показало, що рівень продовольчого забезпечення в цілому України та п'яти досліджуваних областей відповідає допустимому (середньому) значенню, однак, при цьому виявлені загальні тенденції зниження виробництва, особливо в тваринницькій галузі. Обґрунтовано, що основні завдання продовольчої безпеки, що мають вирішуватись на регіональному рівні, визначаються їх потенційними можливостями з виробництва продовольчої продукції.

10. У дисертації на основі детального опрацювання іноземної й вітчизняної літератури, аналізу визначення терміну «продовольча безпека» довів необхідність його виокремлення з агрегованого поняття «національна безпека» та прийняття спеціалізованого документу, в якому на законодавчому рівні були би чітко визначені поняття, принципи, мета, завдання, суб'єкти та заходи забезпечення продовольчої безпеки на різних ієрархічних рівнях зі створення необхідних умов для фізичного, економічного, соціального доступу будь-якої людини до продуктів харчування в короткостроковій перспективі та в найближчому майбутньому.

11. Дослідником на основі аналізу розроблено баланс за найуживанішими продуктами харчування за методикою стандартизації на основі їх поживної цінності та розраховано коефіцієнти самозабезпечення та імпортозалежності за трьома видами продукції, які засвідчили високий рівень продовольчої безпеки за ними. Дослідження теорій та концепцій харчування дало можливість запропонувати проведення соціально-економічного виміру доступу населення України до продуктів харчування. Опрацьовані аналітичні протоколи опитування, перевірені на достовірність за допомогою Rasch-моделі, засвідчили середній рівень продовольчої безпеки населення протягом аналізованого періоду.

12. Здобувачем встановлено, що основним параметральним критерієм, від якого залежить рівень продовольчої безпеки як країни в цілому, так і окремих регіонів, визначено показник виробництва сільськогосподарської продукції, кількісні параметри якого беруться за основу при розрахунку коефіцієнтів самозабезпечення, покриття імпорту, калорійності, достатності споживання, рентабельності та інших. Оцінка цього показника за допомогою інструментів економіко-математичного описового моделювання дозволила скласти прогноз динаміки зміни його обсягів на майбутні дванадцять часових періодів для визначення рівня продовольчої безпеки.

13. У роботі на основі аналізу стратегій продовольчої безпеки іноземних держав дозволив автору дійти висновку, що чим кращий економічний стан країни, тим сильніші тенденції до протекціоністського захисту своїх товаровиробників, що дало змогу розвинути наукові підходи до розробки механізму забезпечення продовольчої безпеки шляхом підтримки власного виробництва продукції та самозабезпеченості населення регіонів за допомогою фінансових інструментів на основі принципів системного підходу.

14. Запропоновано стратегію поступового переходу від прямого субсидування до загальної підтримки товаровиробників, зокрема пільгового кредитування та державного фінансування науково-дослідної діяльності, як механізму зростання продуктивності і доходів у сільському господарстві.

15. Автором із врахуванням проблеми трансформації державних інституцій, нових викликів та завдань, необхідністю створення економічного фундаменту життєдіяльності населення розроблена дорожня карта продовольчої стратегії, метою якої є досягнення візії майбутнього продовольчої безпеки.

Зазначені елементи наукової новизни розвивають теорію аграрної економіки у тій частині, що стосується продовольчої безпеки в умовах комплементарності національної економіки.

4. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Наукова значущість поданої дисертаційної роботи визначається

комплексним науковим обґрунтуванням теоретичних положень, розробленням науково-методологічних підходів та практичних рекомендацій щодо забезпечення продовольчої безпеки в умовах комплементарності національної економіки.

Практична значущість дисертаційного дослідження полягає у можливості обґрунтування ефективних управлінських рішень на засадах одержаних здобувачем наукових результатів. Теоретичні узагальнення та отримані практичні результати використані державними інститутами під час розробки стратегії продовольчої безпеки, вдосконалення нормативно-правової бази з питань продовольчої безпеки. Прикладні аспекти підтверджуються практичним застосуванням окремих результатів дослідження, зокрема, Підкомітет з питань регуляторної політики Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку підтверджує, що науково-практичні результати дисертаційного дослідження були використані при підготовці пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази з питань продовольчої безпеки (довідка № 245д9/10-2020/117657 від 23.07.2020). Підкомітет з питань державної економічної політики Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку засвідчує, що при обґрунтуванні та розробці стратегії економічного розвитку будуть використані результати наукового дослідження автора у частині забезпечення продовольчої безпеки (довідка № 09/7 від 17.07.2020). Президія Національної академії аграрних наук України використала наукові результати здобувача під час розробки стратегії продовольчої безпеки на основі інвестиційно-інтеграційного вектору розвитку національної економіки (довідка № 07-05/42 від 17.06.2020). Департаментом розвитку економіки та сільського господарства Чернігівської обласної державної адміністрації прийнято до використання запропонований автором підхід щодо кількісної оцінки регіональної продовольчої безпеки на основі розрахунку інтегрального показника (довідка № 01.01-25/1459 від 20.05.2020). Державним підприємством «Чернігівський обласний виробничо-технічний центр стандартизації, метрології та якості продукції» рекомендовано до використання наукові розробки автора щодо оптимізації харчових балансів за методикою стандартизації (довідка № 02/04 від 10.04.2020). При підготовці стратегії розвитку

ТОВ «Уманьхімагро» використані пропозиції автора щодо прогнозування динаміки зміни обсягів виробництва сільськогосподарської продукції із застосуванням інструментів економіко-математичного описового моделювання (довідка № 3 від 02.06.2020). Рекомендації щодо пільгового кредитування сільськогосподарських товаровиробників у рамках трансформації державного фінансування використані при формуванні плану соціально-економічного розвитку ТЗОВ «АГРО-ЛАН» (довідка № 01/06 від 15.06.2020). ТОВ «АГРОФІРМА ПИРАТИН» використала пропозиції автора щодо співпраці з гуртовими ринками у частині визначення ефективних методів реалізації виробленої продукції при плануванні діяльності (довідка № 2-10 від 20.10.2019). ВГО «Національна газова спілка України» підтверджує, що практичне застосування знайшли запропоновані автором методичні підходи до побудови агрегованих балансів у частині розробки Програми виробництва біопалив в Україні (довідка № 012-10 від 09.10.2019). Громадська організація «Союз аграрної молоді» керувалась при проведенні опитування щодо рівня продовольчої безпеки сільського населення запропонованою автором методикою соціально-економічного виміру діапазону рівня продовольчої безпеки (довідка № 01-11/03 від 11.03.2019).

Важливим є зв'язок теоретичних і методичних розробок здобувача у навчальному процесі. Окремі положення дисертаційного дослідження використовуються у науковій роботі ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» (довідка № 11/13 від 16.06.2020) та у навчальному процесі Уманського національного університету садівництва при викладанні дисциплін «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства», «Міжнародні економічні відносини», «Аграрний менеджмент», «Управління ланцюгами поставок» (довідка № 01-10/491 від 23.06.2020).

5. Повнота викладення основних результатів дисертації в наукових виданнях

Основні положення, висновки і результати дослідження опубліковані автором у 59 наукових працях, загальним обсягом 261,62 друк. арк., з яких особисто автору належить 56,71 друк. арк., у тому числі: 1 одноосібній

монографії загальним обсягом 24,40 друк. арк. і 7 колективних монографіях загальним обсягом 176,44 друк. арк., з яких особисто автору належить 7,43 друк. арк.; 26 статтях у наукових фахових виданнях загальним обсягом 14,37 друк. арк., з яких особисто автору належить 13,98 друк. арк., у тому числі 14 – у зарубіжних періодичних виданнях і наукових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах, загальним обсягом 7,93 друк. арк., з яких особисто автору належить 7,54 друк. арк., з них – 1 стаття у міжнародній наукометричній базі Scopus загальним обсягом 0,51 друк. арк., з яких особисто автору належить 0,12 друк. арк., 25 – в інших виданнях загальним обсягом 46,41 друк. арк., з яких особисто автору належить 10,90 друк. арк.

В опублікованих працях знайшли своє відображення основні висновки й пропозиції та зафіксовано пріоритет дисертанта в розробці зазначеного наукового питання. Кількість та обсяг публікацій, географія їх видання засвідчують повноту та відповідність чинним вимогам висвітлення основних наукових здобутків здобувачів.

Перелік опублікованих праць за темою роботи відображає зміст дисертації відповідно до чинних вимог Міністерства освіти і науки України.

6. Структура і зміст дисертації, її завершеність та відповідність чинним вимогам до оформлення

Дисертаційна робота «Продовольча безпека в умовах комплементарності національної економіки» охоплює коло питань, що знайшли своє відображення у структурі та змісті дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списків використаних джерел (до кожного розділу) і додатків. Загальний обсяг роботи становить 580 сторінок комп'ютерного тексту, основний зміст викладений на 461 сторінці комп'ютерного тексту. Дисертація містить 95 таблиць, 52 рисунки, 20 додатків на 57 сторінках. Список використаних джерел налічує 515 найменувань.

За змістом, структурою, обсягами, повнотою викладення результатів дослідження та оформленням дисертація відповідає чинним вимогам.

У вступі дисертації: обґрунтовано актуальність теми: розкрито ступінь

дослідження проблеми (питання); зазначені вчені-економісти, на роботи яких опирається здобувач; охарактеризовано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету і завдання дослідження; подано об'єкт, предмет та методи дослідження; обґрунтовано наукову новизну отриманих результатів, їх теоретичне та прикладне значення; вказано особистий внесок здобувача, апробацію результатів роботи, наукові публікації, а також структуру і обсяг роботи.

У дисертації розглянуто комплекс проблемних питань, пов'язаних із передумовами, станом і перспективами щодо забезпечення продовольчої безпеки в умовах комплементарності національної економіки.

Зокрема, у першому розділі «Теоретичні основи та передумови формування системи продовольчої безпеки» проаналізована генеза та еволюція уявлень про продовольчу безпеку в системі національної економічної безпеки (с. 45-74), проаналізовано категоріально-понятійна сутність продовольчої безпеки, структура та методи її забезпечення (с. 74-99), розглянуто соціально-економічні параметри продовольчої безпеки в умовах комплементарності національної економіки (с. 99-122).

У другому розділі «Методологічні підходи до дослідження системи продовольчої безпеки» обґрунтуванні критеріїв та вибір індикаторів продовольчої безпеки національної економіки (с. 126-148), подані особливості системного підходу до формування безпечної моделі продовольчого забезпечення (с. 149-177), проаналізована парадигмоцентричність продовольчої безпеки та механізм дії продовольчої трансмісії (с. 178-200).

У третьому розділі «Продовольча безпека: сучасний стан та соціально-економічні умови забезпечення» здійснено оцінку тенденцій розвитку виробництва та споживання агропромислової продукції (с. 204-238), проаналізовано територіальні особливості формування системи продовольчої безпеки (с. 238-271), розглянуті питання ідентифікації параметрів впливу складових виробничого потенціалу на продовольчу безпеку (с. 271-298).

Четвертий розділ «Забезпечення продовольчої безпеки в умовах структурних змін в економіці» присвячений моделюванню впливу економічних

показників на продовольчу безпеку (с. 302-327), дослідженню питанню оптимізації харчових балансів та соціально-економічне дослідження відсутності продовольчої безпеки (с. 328-357), обґрунтуванню зовнішньоекономічних умов забезпечення функціонування системи продовольчої безпеки (с. 358-395).

У п'ятому розділі «Необхідність трансформації та стратегічні напрями розвитку системи продовольчої безпеки» подані засади формування інвестиційно-інтеграційних елементів стратегії продовольчої безпеки (с. 399-422), розглянуті кризові модифікатори та визначення моделі фінансової підтримки суб'єктів продовольчого виробництва (с. 422-446), обґрунтовані напрями трансформації національної стратегії продовольчої безпеки (с. 447-463).

Аналіз структури і змісту роботи дозволяє зробити висновок про її завершеність, реалізацію поставлених здобувачем завдань. Узагальнюючи актуальні теоретичні і практичні питання, дисертант пропонує конкретні заходи щодо забезпечення продовольчої безпеки в умовах комплементарності національної економіки.

Основні наукові положення і рекомендації захищеної здобувачем кандидатської дисертації при підготовці докторської роботи не використовувалися.

7. Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації. Висновки та рекомендації, опубліковані в наукових працях і авторефераті, частково відрізняючись деталізацією викладу, у сутнісному відношенні ідентичні.

8. Недоліки та дискусійні питання дисертаційної роботи

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, варто зазначити такі дискусійні положення і зауваження.

1. Досліджуючи структуру продовольчої безпеки, автор пропонує розглядати її як багаторівневу ієрархію, в основі якої знаходиться суб'єкт,

завданням якого є вирішення продовольчої проблеми (табл. 1.7 с. 95-96). Вважаємо за доцільне приділити більше уваги питанням вирішення продовольчої безпеки на локальному (місцевому) рівні, рівні груп населення та сімейному рівні з огляду на сучасні процеси децентралізації та посилення ролі місцевого самоврядування з метою забезпечення принципу субсидіарності.

2. Автором проведено ґрунтовний і детальний аналіз виробництва і споживання продукції рослинництва і тваринництва за період з 2010 по 2018 роки, причому приведено баланси основних продуктів харчування (с. 209-235). Робота значно виграла, якщо поряд з цим було проведено аналіз причин і наслідків змін виробництва у 2019 році і як це впливає власне на забезпечення продовольчої безпеки.

3. Одним із показників удосконаленого методичного підходу, який дозволяє визначити продовольчу безпеку на регіональному рівні та України в цілому, є показник якості продуктів харчування (с. 249). Автор розглядає його з позиції відсотка забракованої продукції. Однак, на нашу думку, виникає необхідність застосування розширеного методичного підходу також із позицій безпечності продуктів харчування, наявності в них ГМО, відповідності діючим стандартам якості.

4. Автор наводячи висновок про те, що досягнення продовольчої безпеки країни зумовлює необхідність вирішення теоретико-методологічної задачі – визначення стратегії продовольчої безпеки через застосування економічних інструментів розвитку на основі інвестиційно-інноваційно-інтеграційного шляху розвитку, який має бути закладений в основі структурної перебудови економіки (с. 399), не в повній мірі приділяє питанню інноваційності як одного із базисів розвитку економіки, в свою чергу і забезпечення продовольчої безпеки.

5. Автором в дисертаційному дослідженні наводиться висновок, що пряме бюджетне субсидування сільськогосподарського виробництва є малоефективною короткостроковою державною підтримкою, більше вигідною для великих агрофірм (с. 465), проте, не наводить зокрема і через економічні показники власне їх малоефективність.

Втім зазначені зауваження в цілому не знижують загальної позитивної оцінки дисертації й можуть бути предметом наукової дискусії під час захисту дисертаційної роботи.

9. Загальний висновок

Дисертаційна робота Румика Ігора Івановича є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, відзначається новими підходами до виконання наукових завдань, що полягають у теоретико-методологічних і науково-практичних положень продовольчої безпеки та розробці на цих засадах стратегічних напрямків її забезпечення в умовах комплементарності національної економіки.

Зміст і оформлення дисертації відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 та № 1159 від 30.12.2015 р.), що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. Це дає підстави вважати, що її автор – Румик Ігор Іванович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством».

Офіційний опонент:
професор кафедри світової економіки
Київського національного торговельно-економічного університету
доктор економічних наук, доцент

І.Л. Федун

« 09 » 2020 р.

Ігор Румик
В.С. Мельник